

Vývoj papírových peněz v Anglii

Tento článek popisuje vznik a raný vývoj papírových peněz v Anglii – je založen na zkoumání velkého počtu dochovaných exemplářů a na současných dokumentech s touto problematikou souvisejících. Jsou uloženy v Britském muzeu, English Public Record Office („Středisko CP“) a ve třech historických anglických bankách.

Na začátek je nutné poznamenat, že jako první peněžní obchodovatelný instrument byla podle zvykového práva uznána (cizí) směnka (poč. 17. stol.). Ovšem vedle toho existoval také dlužní úpis, který byl podle středověkého obchodního práva uznáván za důležitý instrument mezi věřitelem a dlužníkem → tyto typy užívány s rostoucí frekvencí obchodníky Tudorovské Anglie. Byly uznány královským finančním zprostředkovatelem půjček od bohatých obchodníků, ale neobsahovaly záznam, který by svědčil o tom, že byly převoditelné z jedné osoby na druhou.

Dříve než byla směnka uznána za obchodovatelný instrument, používaly se 3 jiné typy papírového úvěru:

1. „zapečetěné potvrzení“ – obvykle v tištěné formě, půjčky ministerstvu financí (MF), bez úroku, podnítilo vznik převoditelnosti, bylo tedy převoditelné z jedné osoby na druhou.
2. dluhopis – vydáván členům vlády, důchodcům, rentiérům, jejichž platy, honoráře, penze nebo renty nebyly z MF zaplacený; obsahoval písemné prohlášení o dlužné částce v latině, doprovázen podpisem svědka; nepříliš obvyklé je postupovat. Během 17. a na poč. 18. stol. emitovány zcela odlišné typy dluhopisů pro zvláštní účely, např. dluhopisy ministerstva dopravy, armády, Nevické dluhopisy, tyto nesly úrok a byly převoditelné.
3. platební příkaz – ve stuartské době označován jako dluhopis, obvykle psaný, ve větší míře převoditelný a znovupřirazený. Po znovuzřízení (následovalo po občanské válce v Anglii) se objevily 2 nové typy platebních příkazů:
 - příkaz k vyrovnání – představoval půjčku kovových peněz,
 - nekrytý příkaz – fiktivní úvěr, který nepředstavoval skutečnou půjčku, ale za který byla půjčka získána obvykle za nižší částku než byla NH tohoto příkazu. Emitován mezi r. 1667 – 1672 („STOP“ MF) konkrétním pokladníkům (např. pokladníkovi vál. loďstva), dle Shawa považován za počátek oficiálních papírových peněz v Anglii. Po vyhlášení „STOP“ zasažena zejména skupina zlatníků, kteří převážně měli tyto příkazy v držení.

Tally system („Evidenční systém“) – jádro starého mechanismu MF, dosáhl vrcholu v 17. stol. a dochoval se v anglickém národním financování do 2. dekády 19. stol. Podstata: po realizaci půjčky MF obdržel věřitel malý proutek (obvykle lískový), druhý kus tohoto proutku držel komorník MF. Na proutku byl vyražena půjčená suma jako záruka pro věřitele. Záznam: V jedné kolonce je označen příjem, ve druhé osoba, která obdrží danou sumu v době splatnosti půjčky, ta neobsahuje úrok.

Když věřitel potřeboval peníze, mohl „tally“ nebo příkaz k vyrovnání prodat s diskontem jiné osobě, obvykle zlatníkovi, který mu jej proplatil.

Po znovuzřízení byly zavedeny 3 důležité inovace:

1. záznam půjčky mohl obsahovat úrok,
2. vydaná půjčka mohla být doprovázena příkazem k vyrovnání,
3. příkaz k vyrovnání byl podle Zákona parlamentu převoditelný indosamentem.

Pokud by MF vydávalo tyto příkazy v striktně omezených počtech v očekávání nepřilíš těžkého zatížení veřejných příjmů, je dost možné, že by toto vládní oddělení fungovalo úspěšně jako emisní banka. Poté, co byla založena jako centrální banka Bank of England a měla začít plnit emisní funkci, nezískala si i přes věrohodné vedení důvěru veřejnosti.

V dalším vývoji papírových peněz je nutné uvést stvrzenku (potvrzení) obsahující závazek, slib zlatníků (dále jen „stvrzenka“) – rozvinula se do důležitého měnového nástroje. Původně šlo o prostý příjem vkladu kovových peněz, zlatník (bankéř) vydal stvrzenku na malém proužku papíru, slíbená částka byla někdy zaplácena ve splátkách. Tato zlatnická stvrzenka byla předchůdcem vyryté stvrzenky obsahující závazek banky a na základě obchodního práva byla uznána jako převoditelná indosamentem a doručením, jako první ji vydávala Bank of England. Tento typ byl na poč. 18. stol. napodobován jinými londýnskými bankéři (první Child's bank), o něco později i provinčními bankéři.

Rozvoj zlatnických stvrzenek je úzce spojen s určitými zákonnými úpravami, které vzešly v platnost během 17. stol., s údajem o směnce. Vznik směnek byl často diskutován – není známo, kdy se poprvé objevila v Anglii. Co víme, je, že přijetí převoditelnosti směnky soudním dvorem zvykového práva, která je užívána v rámci zámořského obchodu, je prvním zákonným krokem v historii této směnky, jde o významnou událost v mon. ekonomii Stuartské doby. Z písemných zdrojů je zřejmé, že směnka splatná příkazci byla ve 2. pol. 17. stol. volně převoditelná indosamentem a doručením, a že praxe opakovaných indosamentů se stala zcela běžnou. V této době byl používán i jiný typ směnky – směnka tuzemská, splatná jen osobě X, X nebo příkazci, X nebo doručiteli. Nedlouho po jejím vzniku se dle obchodního práva stala zcela běžnou a krátce na to podle zvykového práva byla směnka splatná příkazci převoditelná indosamentem a doručením. Kdy byly tuzemské směnky poprvé v Anglii použity, není známo, ale dle Mariuse to bylo již před r. 1631.

Původně se mělo za to, že mezi stvrzenkou a směnkou nejsou žádné rozdíly. Po několika nedorozuměních bylo vydáno rozhodnutí, že stvrzenky jsou legálně přijímány (akceptovány) jako směnky, a z tohoto důvodu byly stvrzenky splatné příkazci obchodovatelnými instrumenty. Vydrželo to až do doby, kdy šéf justice Holt prohlásil, že stvrzenka není směnka a vydal rozhodnutí na základě něhož bylo vydáno nařízení, které přetvořilo všechny druhy obchodovatelných stvrzenek.

Šeky – z pravomoci obch. práva zpočátku považovány za směnky, první zachované exempláře čerpané u anglických bankéřů byly používány v souvislosti se soukromým bankovníctvím zlatníků. Jde o jednoduché běžné proužky papíru obsahující psaný příkaz nebo požadavek adresovaný bankéři osobou, která má své peníze v opatrovnictví bankéře, zaplatit specifikovanou sumu na šeku jen dané osobě, osobě nebo příkazci či osobě nebo doručiteli. Nejstarší šeky spadají do 70. let 17. stol.